

Em. Kummer. *Afscheid in Meudon*. Nijgh & Van Ditmar

Jammer genoeg leeft Céline niet meer, anders had hij EM. Kummings romandebuut *Afscheid in Meudon* in het Frans kunnen vertalen. Het zou vast een even goede vertaling zijn geworden als Kummer in 1968 van Céline's *Voyage au bout de la nuit* heeft gemaakt. De literaire symbiose is nu gedoemd eenzijdig te blijven: Kummer heeft zich door Céline in beslag laten nemen, van grensverkeer in omgekeerde richting kon uiteraard geen sprake zijn. Dit lijkt een eufemistische manier om Kummer van plagiaat te beschuldigen. Maar zo simpel liggen de zaken niet in deze roman.

Er hoeft niet aan getwijfeld te worden bij wie Kummer voor zijn stijl te rade is gegaan; hele bladzijden van *Afscheid in Meudon* hadden ook in een roman van Céline kunnen staan. Zo bijvoorbeeld schrijft Kummer over politieagenten die er tijdens een demonstratie stevig op los meppen: „Hah!! Heh!! Hoh!! Huh!! 't Is me godverdomme wat! Ze zwoegen zich 't lazarus, ze ploeteren zich uit de naad, onze platvoeten, in het zweet, met knuppels, stangen, zwepen en geweerkolven moeten ze 't zaakje klaren, ze komen handen tekort, ze kunnen hun karwei niet aan, ze weten zich geen raad. Je zal maar voor zo'n teringklus staan godverju, geen sinecure!" Dezelfde volkse spreektaal, hetzelfde hijgende ritme, dezelfde scheld- en schuttingwoorden. Alleen de befaamde drie puntjes van Céline ontbreken; verder is er nauwelijks verschil.

Wat de zaak minder simpel maakt is het feit dat die beïnvloeding door Céline tot een van de hoofdthema's van de roman is gemaakt. Kummings hoofdpersoon en alter-ego, Jean- Patrick Lasalle, vindt pas woorden voor zijn - gedeeltelijk verdrongen - ervaringen nadat hij *Voyage au bout de la nuit* heeft gelezen. Lasalle heeft (net als Kummer, zo blijkt uit het interview met de schrijver dat vorige week in *de Volkskrant* stond) vlak na de Tweede Wereldoorlog als vrijwilliger in Indo-China tegen de „zwarte pyjama's" van de Vietminh gevochten en herkent na afloop wat hij heeft meegemaakt in Céline's beschrijvingen van de Eerste Wereldoorlog.

Céline brengt hem, vooral door zijn stijl, terug naar „een verleden dat je met geraffineerde zorg hebt weggemoffeld. Zonder dat je 't zelf merkt, om 't zo maar 's te zeggen. Hij, de gebrandmerkte ploert, de verachtelijke schoft, voert ons met behulp van een paar anonieme dooien regelrecht de hel binnen, zonder praatjes, zonder verhullende nevels". Mede onder invloed van Céline is Lasalle anders tegen zijn eigen oorlog aan gaan kijken. In de heldhaftige taak van het Vrije Westen, de verdediging van cultuur en democratie tegen de oprukkende rode barbarij, gelooft hij niet meer. Alles is opeens ingewikkeld geworden en alleen in de rauwe, van rancune en ongelikte lyriek vergeven taal van Céline kan daaraan recht worden gedaan.

Dankzij Céline is Lasalle (en naar ik aanneem ook Kummer) een ander mens geworden. Ook als lezer en schrijver. Op een van de laatste bladzijden van het boek zegt hij, inmiddels van oorlogsvrijwilliger geëvolueerd tot literatuurwetenschapper, tegen zijn vriend Manfred: „als je eenmaal Céline gelezen hebt (...) ben je niet meer dezelfde als daarvoor, je ziet de wereld met andere ogen (...) Zijn stijl werkt verslavend, 't lijkt wel opium". Vandaar dat Kummer, wanneer hij als Jean-Patrick Lasalle de pen opneemt om over zichzelf te schrijven, dat alleen kan in het idioom van Céline.

Maar Kummers roman heet niet voor niets *Afscheid in Meudon*. In Meudon leefde Céline de laatste jaren van zijn leven als huisarts; hij is het dus van wie afscheid wordt genomen. Dit afscheid vormt het eindpunt van de roman, die nog het meest heeft van een traditionele queeste waarin schrijver en hoofdpersoon met een geleende stem in hun herinneringen op zoek gaan naar inzicht. Inzicht waarin? Ergens heeft Lasalle het over „de essentie van het mooie en het goede", maar voor zover het Céline betreft is dat misschien ook wel de essentie van „het lelijke en het kwade", geeft hij toe.

Kummer beschrijft in een aantal pakkende scènes het soldatenleven in Indo-China, vervolgens komt de mislukte carrière in Parijs (als vertegenwoordiger van een luchtvaartmaatschappij) aan de beurt, in het laatste deel van de roman is Lasalle een literatuurwetenschapper die onder andere een internationaal Céline-congres bezoekt. Passend bij een queeste is dat de held enkele bijzondere mensen tegen het lijf loopt die hem op zijn weg naar het licht een stapje verder helpen. Zo vergaat het ook Jean-Patrick Lasalle.

In Indo-China doet luitenant Renaut die droomt van een ander leven in een boeddhisten klooster hem de schellen van de ogen vallen: „Ze hebben ons genaaid, Lasalle, gewoon genaaid. Ze hebben ons volgepompt met ideeën waarin ze zelf niet geloven. We beleven de volstreekte aftakeling van ons rijk, en ik verdom het daarvan het slachtoffer te worden". Op het kantoor van de luchtvaartmaatschappij is het collega Bompain, die hem met citaten van Mallarmé aan een andere werkelijkheid doet ruiken: die van de literatuur. De derde van wie Lasalle iets leert is de linkse sociologie-student René die hem met behulp van de dialectiek zijn ontwikkeling van soldaat tot intellectueel verklaart.

Naast en tegenover deze „leermeesters" staan de drie vrouwen die Lasalle misschien niet verder helpen, maar hem op zijn moeilijk pad wèl ondersteunen: de Cambodjaanse hoer Pauline met haar „geweldige tieten", de aantrekkelijke Raïssa die een koerierster van het Algerijnse verzet blijkt te zijn, en Géraldine, de dochter van een bevriende en eveneens links geworden oudstrijder, naast wie Lasalle op een podium in de Sorbonne (tijdens de meidagen van 1968) een openbare „biecht" aflegt en in wier gezelschap hij twintig jaar later te Meudon „afscheid" neemt van Céline.

De roman lijkt met deze symmetrie van leermeesters en geliefden misschien iets schematisch te hebben, maar dat valt in de praktijk reuze mee. Met name in het laatste deel zijn de sluizen van de fantasie wijd open gezet, met als gevolg dat men daar zelfs liever wat meer orde zou verlangen. Chaos is kennelijk de prijs die moet worden betaald voor het feit dat Lasalle in dat deel (als Multatuli aan het eind van zijn Max Havelaar) alle al dan niet „geïmpliceerde" auteurs en vertelinstanties de laan uit stuurt om zelf de touwtjes in handen te nemen.

Wat echter te midden van de - bescheiden - chaos moeiteloos herkenbaar blijft, is de stem van Céline (wiens romans trouwens ook vaak het karakter van een queeste hebben). Het „afscheid" dat de roman besluit en dat aan het begin van het laatste deel wordt aangekondigd, wanneer Lasalle een zeldzaam exemplaar van *L'école des cadavres* (een van Célines antisemitische pamfletten) uitdrukkelijk niet koopt, werpt binnen de roman geen vruchten af.

Afscheid in Meudon laat zien hoe iemand probeert zijn bestemming te vinden (of gewoner gezegd: zichzelf te worden) in de literaire persoonlijkheid van een ander. Dat levert, omdat het niet zonder vernuft en raffinement gebeurt, een bizar en ook wel intrigerend schouwspel op. Maar of die iemand (dat wil zeggen: Jean-Patrick Lasalle alias Em. Kummer) ook nog over een eigen literaire persoonlijkheid beschikt, kan nu nog niet worden vastgesteld. Een volgende roman zal het moeten uitwijzen.

(*de Volkskrant*, 21-9-1990)